

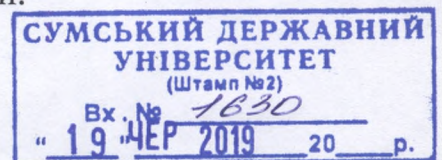
ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Гончаренка Олексія Сергійовича на тему: «Еколого-економічне обґрунтування дематеріалізації процесів виробництва і споживання продукції», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища

1. Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт

Із зростанням кількості населення та розвитком виробництва дедалі актуальнішим стають питання зменшення обсягів відходів та захисту навколишнього середовища. Одним із способів мінімізації деструктивного антропогенного впливу на довкілля є дематеріалізація виробництва. Такий підхід дозволяє не лише зменшити рівень забруднення, а й підвищити економічну ефективність підприємств. Зменшення екодеструктивного навантаження шляхом скорочення використання матеріальних ресурсів потребує розробки та впровадження методів і механізмів дематеріалізації процесів виробництва і споживання продукції, необхідних для збалансованого функціонування економіки і досягнення цілей сталого розвитку. Особливість еколого-економічного обґрунтування процесів дематеріалізації ґрунтується на тому, що будь-які дематеріалізаційні зміни як всієї системи, так і окремих її елементів будуть відображатись на загальній стійкості системи. Аналізуючи соціальну, економічну й екологічну логіку процесів дематеріалізації, що відбуваються в системі національного природокористування, необхідно звернути увагу, перш за все, на управлінські аспекти її забезпечення: на рівні між соціумом і природою, на рівні виробничих систем та на рівні країни.

Дисертаційну роботу було виконано згідно з Основними напрямками фундаментальних досліджень на 2014–2018 рр. (Постанова Президії НАНУ від 20.12.2013 N 179), основними засадами реалізації Державної стратегії сталого розвитку «Україна–2020» (Указ Президента України від 12.01.2015 N 5/201) та тематикою науково-дослідних робіт, у яких дисертант брав участь як співавтор, Сумського державного університету, зокрема: «Еколого-економічні механізми реалізації потенціалу енерго- та ресурсозбереження національної економіки» (N д/р 0114U001764), де автором обґрунтовано теоретичні підходи до формування моделі ринку повторного використання товарів широкого вжитку; «Формування мотиваційних механізмів дематеріалізаційних та енергоефективних змін національної економіки» (N д/р 0116U007180), де автором розроблено теоретико-концептуальні основи механізмів дематеріалізації, а також підходи до оцінки рівня дематеріалізації продукції підприємства та соціо-еколого-економічних ефектів; «Механізми реалізації соціально-економічного потенціалу дематеріалізації виробництва і споживання» (N д/р 0112U002698), де автором досліджено передумови розвитку процесів дематеріалізації; «Фундаментальні засади управління екологічно спрямованою дематеріалізацією соціально-економічних систем» (N д/р 0112U006839) та «Механізми реалізації потенціалу дематеріалізації та ресурсозбереження національної економіки в умовах інформаційного суспільства» (N д/р 0113U001746), де автором обґрунтовано сучасні напрями та фактори дематеріалізації, а також Одеського національного політехнічного університету, зокрема «Управління ризиками впровадження системи смарт-обліку в міському пасажирському транспорті на основі інтеграції смарт-інновацій, інформаційних технологій та маркетингового інструментарію» (N д/р 0017U003804).

2. Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, повнота викладу в опублікованих працях

З огляду на широке опрацювання великого масиву даних, ґрунтовний аналіз попередніх досліджень та висновки автора, можна зробити висновок, що наукова робота є достатньо обґрунтованою. Висновки та узагальнення, викладені в дослідженні, базуються на глибокому системному підході, аналізі та систематизації фактів.

Дисертаційне дослідження є цілком завершеною науковою роботою в рамках поставленого завдання. Наукові положення, висновки та рекомендації, розроблені Гончаренком Олексієм Сергійовичем, базуються на фундаментальних положеннях і принципах теорії раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища, теорії економічного збитку та сучасних концепціях управління розвитком еколого-економічних систем. Автор пропонує нові підходи до оцінки рівня дематеріалізації та відповідних соціо-еколого-економічних ефектів й ефективності дематеріалізації продукції підприємства, а також концептуальні підходи до формування моделі ринку повторного використання товарної продукції широкого вжитку.

Зміст дисертаційного дослідження відповідає тематиці роботи і свідчить про логічність наукової праці. Робота має відповідну систематизацію, є комплексною.

Теоретична та методологічна обґрунтованість вихідних положень дослідження вказує на достовірність наукових результатів, яка підтверджується апробацією на науково-практичних конференціях та впровадженням результатів у процес практичного господарювання.

Основні результати дисертаційної роботи обговорювалися на 9 наукових і науково-практичних конференціях. Опубліковані наукові праці свідчать про достатнє висвітлення сутності дослідження. Також

результати, наукові положення дисертаційної роботи опубліковано у 22 друкованих працях, а саме: у 8 статтях, надрукованих у наукових фахових виданнях України (з них 4 статті у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз), 2 статтях у закордонних наукометричних виданнях, 3 розділах у колективних монографіях, 9 тез доповідей у збірниках наукових конференцій.

Оформлення автореферату відповідає чинним вимогам МОН України, достовірно висвітлює основні положення дисертаційної роботи. Висновки, сформовані автором, є логічно обґрунтованими, відображають основні положення дослідження та вказують на перспективні напрями практичного впровадження результатів роботи.

3. Ступінь новизни наукових результатів, отриманих автором дисертації

Зміст дисертації та опублікованих наукових праць Гончаренка Олексія Сергійовича, висновки та рекомендації щодо еколого-економічного обґрунтування дематеріалізаційвиробничих процесівсвідчить про особистий авторський внесок в удосконалення положень теорії та практики економіки природокористування, а також характеризуються науковою новизною. Зокрема, найбільш суттєвими виглядають такі елементи наукової новизни:автором уперше запропоновано теоретико-концептуальні підходи до досягнення цілей дематеріалізації шляхом формування моделі ринку повторного використання товарної продукції широкого вжитку, що ґрунтується на врахуванні й управлінні впливом ринкових факторів на попит і поведінку споживачів.

1. Досить обґрунтованою, на наш погляд, є пропозиція автора щодо вдосконалення теоретико-концептуальних підходів до побудови моделі матеріального балансу національної економіки як соціально-економічної

системи з урахуванням інформаційних факторів, що, на відміну від інших, представлена у фізичній (як схема руху матеріальних потоків) та економічній (на основі модифікованої виробничої функції Кобба-Дугласа) інтерпретаціях. Модель характеризується врахуванням впливу інформаційних факторів на еколого-економічні результати діяльності соціально-економічної системи на основі обчислення техніко-технологічних коефіцієнтів для фізичної інтерпретації моделі та показників корисної дії інформації для економічного подання моделі.

2. Важливим науковим досягненням здобувача є розроблений методичний підхід до оцінки рівня дематеріалізації продукції підприємства, який відрізняється комплексним деталізованим розрахунком матеріаловкладень за етапами життєвого циклу продукції на одиницю послуг, а також визначенням індексу дематеріалізації, що дає можливість визначати напрями подальших дематеріалізаційних перетворень та адекватно оцінювати їх результати.

3. Автор удосконалив методичний підхід до оцінки соціо-еколого-економічних ефектів та ефективності дематеріалізації продукції на підприємстві, який разом із соціальними та економічними результатами дематеріалізації формалізує комплексну характеристику наслідків екодеструктивної діяльності, що виникають у процесі життєвого циклу продукції. Застосування даного підходу уможливило обґрунтоване прийняття рішень суб'єктами господарювання щодо дематеріалізаційних перетворень продукції на засадах сталого розвитку.

4. В роботі удосконалено концептуальний підхід до формування еколого-економічного механізму управління дематеріалізацією з урахуванням соціо-еколого-економічних ефектів в діяльності підприємства, що на відміну від інших спрямований на забезпечення зменшення обсягів забруднення довкілля, відповідність продукції

підприємства екологічним нормативам, міжнародним стандартам за рахунок реалізації дематеріалізаційних змін на виробництві.

5. У роботі отримали подальший розвиток теоретичні підходи до формування стратегії дематеріалізації підприємств з урахуванням, на відміну від інших, розширеного кола факторів за джерелом впливу на довгострокові дематеріалізаційні зрушення задля запобігання екодеструктивного впливу господарської діяльності та забезпечення економічних інтересів суб'єктів господарювання.

Високий рівень обґрунтованості та достовірності наукових результатів засвідчується використанням широкої методологічної бази, опрацюванням значного масиву джерел інформації та даних.

4. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Результати дисертаційної роботи, зокрема, сформульовані у вигляді практичних розробок, які можна запровадити у процесі господарської діяльності підприємств, роботі органів влади та в подальших наукових дослідженнях. Рекомендації та розробки автора розраховані на зменшення екологічного збитку та підвищення економічної ефективності підприємств та організацій шляхом дематеріалізації виробництва та споживання продукції.

Результати дослідження вже набули практичного застосування в роботі Одеської міської ради; ТОВ «Проектно-виробнича компанія ІНТЕХ»; запропоновані автором підходи до стратегії дематеріалізації підприємства впроваджено в діяльність ТОВ «Зеніт». Розробки автора також використовувалися в освітньому процесі Одеського національного політехнічного університету при викладанні дисциплін: «Планування і контроль на підприємстві», «Стратегічне управління підприємством», «Економічний аналіз».

5. Дискусійні положення дисертаційної роботи

1. При розрахунку інтегрального річного соціо-еколого-економічного ефекту та коефіцієнту ефективності дематеріалізації продукції автор застосовує річний інтегральний соціально-економічний результат від впровадження заходів з дематеріалізації продукції, в якому враховується лише вплив у рамках підприємства (зокрема, на працівників конкретного господарства, виробничі процеси тощо). Однак, дематеріалізація також чинить і соціально-економічний вплив на споживачів продукції, але в розрахунках автора цей фактор не враховано(с. 106-111).

2. У рамках запропонованого підходу до формування еколого-економічного механізму управління дематеріалізацією підприємства, одним із завдань дематеріалізації автор називає забезпечення дотримання екологічних стандартів (гранично допустимих норм чи встановлених нормативів). Утім, дотримання таких норм є законодавчо обумовленим обов'язком підприємства і не може розглядатися як вдосконалення внаслідок процесу дематеріалізації. Натомість, на нашу думку, у цьому випадку доцільно вживати формулювання на зразок: зменшення обсягу відходів для підвищення екологічних стандартів виробництва(с. 120-124).

3. Основні показники оцінки результатів впровадження дематеріалізаційних заходів на підприємстві автор пропонує ділити на три групи: економічні, соціально-економічні та еколого-економічні. При цьому до економічних факторів входить зміна продуктивності праці та витрат на її оплату, а до соціально-економічних належить приріст продукції підприємства, обумовлений покращенням умов праці. Ці два фактори, на наш погляд, мають схоже змістове навантаження, що призводить до подвійної оцінки та викликає сумніви щодо об'єктивності розрахунків (с.103-105).

4. У таблиці 2.5«Основні методи та інструменти ЕЕМУДП» (с. 116-

117) автор пропонує формування мотиваційних механізмів стимулювання ощадливого матеріалоспоживання з урахуванням екологічних факторів віднести до групи інфраструктурних факторів, тоді як, на наш погляд, це є, скоріше, інструментом адміністративного управління.

5. На с. 181-186 запропоновані автором основні етапи формування стратегії дематеріалізації підприємства мають цикл, починаючи з третього етапу, а перший та другий реалізуються лише при початку впровадження стратегії. Враховуючи те, що показники $Dem(x_i)$ та $Dem_c(x_i)$ (етап 3) є абсолютними показниками, які є базою для порівняння, то після етапів 5 і 6 формування стратегії дематеріалізації підприємства другий етап стає знову актуальним. Причина полягає в необхідності оцінити новий рівень показників $Dem(x_i)$ та $Dem_c(x_i)$, як базу для порівняння, розробки та оцінки нових цілей і завдань. У зв'язку з цим, схема формування стратегії, на наш погляд, потребує уточнення.

6. При демонстрації результатів оцінки рівня дематеріалізації продукції різних галузей, як один із прикладів, автор наводить дематеріалізацію програмного продукту, що за своєю суттю є більш інформаційним, ніж матеріальним продуктом. Тому викликає сумніви застосування терміну «дематеріалізація» саме до комп'ютерних програм (с. 162-164).

Наведені зауваження та дискусійні моменти загалом не зменшують наукової та практичної цінності дисертаційної роботи і не впливають суттєво на її загальну позитивну оцінку.

Дослідження містить важливий науковий внесок у розвиток практики та теорії економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.

6. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Гончаренка Олексія Сергійовича на тему: «Еколого-економічне обґрунтування дематеріалізації процесів виробництва і споживання продукції» можна вважати самостійно виконаним і є завершеною науковою роботою. Структурні елементи праці мають теоретичну та практичну цінність і містять елементи наукової новизни.

Запропонована теоретична та практична база містить удосконалення оцінки впливу дематеріалізації на бізнес, економіку, довкілля та соціум. Автор доводить, що процес дематеріалізації характеризується суттєвим зменшенням деструктивних впливів виробництва та споживання на економічні, соціально-економічні та еколого-економічні системи.

Форма та змістове наповнення дослідження відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Автор чітко обґрунтував актуальність обраної теми, запропонував шляхи вирішення розглянутих проблем. Ідентичність змісту автореферату та дисертації не викликає сумнівів. Автореферат відображає основні положення наукової роботи.

Основні наукові досягнення автора, здійснені під час роботи над дисертаційним дослідженням, були репрезентовані науковій спільноті та іншим зацікавленим особам на науково-практичних конференціях, у фахових наукових виданнях, що стосуються тематики дисертаційного дослідження (як у вітчизняних журналах, що входять до міжнародних наукометричних баз, так і у періодичних наукових виданнях інших держав).

З огляду на представлені аргументи можна зробити висновок, що дисертація на тему «Еколого-економічне обґрунтування дематеріалізації процесів виробництва і споживання продукції» відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого

Постановою КМУ №567 від 24 липня 2013 р., а її автор, Гончаренко Олексій Сергійович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри управління
земельними ресурсами
Львівського національного
аграрного університету

А. Сохнич - Сохнич А. Я.

Підпис засвідчую:
Головний вчений
секретар

Лаврів

Лаврів І. М.